

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قانون تجارت
(نموداری)

تدوین: رضا بولاغی - حبیب‌ا... جمادی

انتشارات چتر دانش

- ♦ سرشناسه : بولاغی، رضا، ۱۳۶۵ -
- ♦ عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
- ♦ عنوان و نام پدیدآور : قانون تجارت نموداری / تدوین رضا بولاغی، حبیب‌الله جمادی.
- ♦ وضعیت ویراست : ویراست ۳.
- ♦ مشخصات نشر : تهران: چتر دانش، ۱۳۹۳.
- ♦ مشخصات ظاهری : ۴۲۳ ص.؛ ۱۲×۱۷ س.م.
- ♦ شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۷۲-۵
- ♦ وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
- ♦ یادداشت : چاپ قبلی: آراء سبز، ۱۳۹۱ (۵۲۰ ص.).
- ♦ موضوع : قانون تجارت -- ایران
- ♦ موضوع : حقوق تجارت -- ایران
- ♦ شناسه افزوده : جمادی، حبیب‌الله، ۱۳۶۶ -
- ♦ رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ق۲ ۸۷ب/۹۲۰KMH
- ♦ رده بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵۰۷
- ♦ شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۰۶۴۷۳

- ♦ نام کتاب : قانون تجارت نموداری
- ♦ ناشر : چتر دانش
- ♦ تدوین : رضا بولاغی - حبیب‌الله جمادی
- ♦ شمارگان : ۲۰۰۰
- ♦ نوبت و سال چاپ : نوزدهم- ۱۴۰۲
- ♦ شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۷۲-۵
- ♦ قیمت : ۱۴۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری‌جاوید(اردیبهشت‌شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرتعدادترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصفی‌ای ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

مواد ۱ الی ۲۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳..... ۱۰

- ۱۰ ..... باب اول: تجار و معاملات تجاری
- ۱۴ ..... باب دوم: دفاتر تجاری و دفتر ثبت تجاری
- ۱۴ ..... فصل اول: دفاتر تجاری
- ۱۹ ..... فصل دوم: دفتر ثبت تجاری
- ۲۱ ..... باب سوم: شرکت‌های تجاری
- ۲۱ ..... فصل اول: در اقسام مختلفه شرکت‌ها و قواعد راجعه به آنها

مواد ۱ الی ۳۰۰ قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴.. ۲۳

- ۲۳ ..... مبحث اول: شرکت‌های سهامی
- ۲۳ ..... بخش اول: تعریف و تشکیل شرکت سهامی
- ۳۷ ..... بخش دوم: سهام
- ۴۶ ..... بخش سوم: تبدیل سهام
- ۵۰ ..... بخش چهارم: اوراق قرضه
- ۵۹ ..... بخش پنجم: مجامع عمومی
- ۷۳ ..... بخش ششم: هیئت‌مدیره
- ۹۱ ..... بخش هفتم: بازرسان
- ۹۷ ..... بخش هشتم: تغییرات در سرمایه شرکت
- ۱۱۶ ..... بخش نهم: انحلال و تصفیه
- ۱۲۹ ..... بخش دهم: حساب‌های شرکت
- ۱۳۵ ..... بخش یازدهم: مقررات جزایی
- ۱۴۸ ..... بخش دوازدهم: مقررات مختلف مربوط به شرکت‌های سهامی

مواد ۹۴ الی ۶۰۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳..... ۱۶۳

- ۱۶۳ ..... مبحث دوم: شرکت با مسئولیت محدود
- ۱۷۰ ..... مبحث سوم: شرکت تضامنی
- ۱۷۹ ..... مبحث چهارم: در شرکت مختلط غیر سهامی
- ۱۸۶ ..... مبحث پنجم: شرکت مختلط سهامی
- ۱۹۲ ..... مبحث ششم: شرکت نسبی
- ۱۹۴ ..... مبحث هفتم: شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف
- ۱۹۶ ..... فصل دوم: در مقررات راجعه به ثبت شرکت‌ها و نشر شرکت‌نامه‌ها
- ۱۹۸ ..... فصل سوم: در تصفیه امور شرکت‌ها
- ۲۰۳ ..... فصل چهارم: مقررات مختلفه
- ۲۰۶ ..... باب چهارم: برات - فته طلب - چک
- ۲۰۶ ..... فصل اول: برات
- ۲۰۶ ..... مبحث اول: صورت برات
- ۲۰۸ ..... مبحث دوم: در قبول و نکول
- ۲۱۱ ..... مبحث سوم: در قبولی شخص ثالث
- ۲۱۲ ..... مبحث چهارم: در وعده برات
- ۲۱۳ ..... مبحث پنجم: ظهر نویسی
- ۲۱۴ ..... مبحث ششم: مسئولیت
- ۲۱۸ ..... مبحث هفتم: در پرداخت
- ۲۲۳ ..... مبحث هشتم: تأدیه وجه برات به واسطه شخص ثالث
- ۲۲۴ ..... مبحث نهم: حقوق و وظایف دارنده برات

۲۳۲	مبحث دهم: در اعتراض (پروتست).....
۲۳۴	مبحث یازدهم: برات رجوعی.....
۲۳۶	مبحث دوازدهم: قوانین خارجی.....
۲۳۸	فصل دوم: در فته طلب (سفته).....
۲۳۹	فصل سوم: چک.....
۲۴۴	فصل چهارم: در مرور زمان.....
۲۴۹	باب پنجم: اسناد در وجه حامل.....
۲۵۳	باب ششم: دلالی.....
۲۵۳	فصل اول: کلیات.....
۲۵۶	فصل دوم: اجرت دلال و مخارج.....
۲۵۸	فصل سوم: دفتر.....
۲۶۰	باب هفتم: حق العمل کاری (کمیسیون).....
۲۶۷	باب هشتم: قرارداد حمل و نقل.....
۲۷۸	باب نهم: قائم مقام تجارتي و ساير نمايندگان تجارتي.....
۲۸۰	باب دهم: ضمانت.....
۲۸۳	باب یازدهم: در ورشکستگی.....
۲۸۳	فصل اول: در کلیات.....
۲۸۳	فصل دوم: در اعلان ورشکستگی و اثرات آن.....
۲۹۲	فصل سوم: در تعیین عضو ناظر.....
	فصل چهارم: در اقدام به مهر و موم و ساير اقدامات اوليه نسبت به
۲۹۳	ورشکسته.....

فصل پنجم: در مدیر تصفیه.....	۲۹۵
فصل ششم: در وظایف مدیر تصفیه.....	۲۹۶
مبحث اول: در کلیات.....	۲۹۶
مبحث دوم: در رفع توقیف و ترتیب صورت دارایی.....	۳۰۰
مبحث سوم: در فروش اموال و وصول مطالبات.....	۳۰۱
مبحث چهارم: در اقدامات تأمینیه.....	۳۰۳
مبحث پنجم: در تشخیص مطالبات طلبکارها.....	۳۰۳
فصل هفتم: در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب تاجر ورشکسته.....	۳۱۱
مبحث اول: در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها.....	۳۱۱
مبحث دوم: در قرارداد ارفاقی.....	۳۱۳
فقره اول: در ترتیب قرارداد ارفاقی.....	۳۱۳
فقره دوم: در اثرات قرارداد ارفاقی.....	۳۱۷
فقره سوم: در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی.....	۳۱۹
مبحث سوم: در تفریغ حساب و ختم عمل ورشکستگی.....	۳۲۴
فصل هشتم: در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها.....	۳۲۹
مبحث اول: در طلبکارهایی که رهینه منقول دارند.....	۳۲۹
مبحث دوم: در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حق تقدم دارند.....	۳۳۱
فصل نهم: در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول.....	۳۳۳
فصل دهم: در دعوی استرداد.....	۳۳۵
فصل یازدهم: در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی.....	۳۳۹
باب دوازدهم: در ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب.....	۳۴۱

فصل اول: در ورشکستگی به تقصیر.....	۳۴۱
فصل دوم: در ورشکستگی به تقلب.....	۳۴۵
فصل سوم: در جنحه و جنایاتی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می‌شوند.....	۳۴۶
فصل چهارم: در اداره کردن اموال تاجر ورشکسته در صورت ورشکستگی به تقصیر یا به تقلب.....	۳۴۹
باب سیزدهم: در اعاده اعتبار.....	۳۵۰
باب چهاردهم: اسم تجاری.....	۳۵۵
باب پانزدهم: شخصیت حقوقی.....	۳۵۶
فصل اول: اشخاص حقوقی.....	۳۵۶
فصل دوم: حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی.....	۳۵۷
باب شانزدهم: مقررات نهایی.....	۳۵۸
ضمائم قانون تجارت مواد ۲۱ الی ۹۳ مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳.....	۳۶۱
مبحث اول: شرکت سهامی.....	۳۶۱
۱. کلیات.....	۳۶۱
۲. تشکیل شرکت.....	۳۶۴
۳. مدیرهای شرکت و وظایف آنها.....	۳۶۸
۴. مفتشین شرکت و وظایف آنها.....	۳۷۱
۵. مجمع عمومی شرکت.....	۳۷۲
۶. در تبدیل سهام.....	۳۷۵
۷. بطلان شرکت و یا بطلان اعمال و تصمیمات آن.....	۳۷۷

۸. مقررات جزایی ۳۷۸

۹. در انحلال شرکت ۳۸۰

قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۰۴/۱۶ با اصلاحات ۱۳۷۲، ۱۳۸۲،

۱۳۹۷ و ۱۴۰۰ ..... ۳۸۱

بخشنامه صادره از بانک مرکزی در خصوص اصلاح قانون صدور

چک مصوب ۱۴۰۰/۰۳/۱۷ ..... ۴۰۳

قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۰۴/۲۴ ..... ۴۰۶

مبحث اول: سازمان اداره تصفیه ۴۰۶

مبحث دوم: اقدامات تامینی اداره تصفیه ۴۰۸

مبحث سوم: دعوت بستانکاران ۴۱۱

مبحث چهارم: اداره اموال ۴۱۳

مبحث پنجم: رسیدگی به مطالبات ۴۱۴

مبحث ششم: تصفیه ۴۱۶

مبحث هفتم: تقسیم وجوه حاصله از فروش ۴۱۸

مبحث هشتم: خاتمه ورشکستگی ۴۱۹

مبحث نهم: مقررات مالی ۴۲۰

مبحث دهم: مقررات مخصوص ۴۲۱

مواد ۱ الی ۲۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳

باب اول: تجار و معاملات تجاری

▣▣▣ **ماده ۱-** تاجر کسی است که ◀◀◀ شغل معمولی خود را ◀◀◀ قرار
◀◀◀ معاملات تجاری

بدهد.

▣▣▣ **ماده ۲-** معاملات تجاری از قرار ذیل است:

(۱) ◀◀◀ خرید یا ◀◀◀ هر نوع مال منقول به قصد ◀◀◀ فروش یا
◀◀◀ تحصیل ◀◀◀ اجاره

اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد.

(۲) ◀◀◀ تصدی به حمل و نقل از راه ◀◀◀ آب یا ◀◀◀ خشکی یا
◀◀◀ هوا ◀◀◀ به هر نحوی که

باشد.

(۳) هر قسم عمليات

◀ دلالي يا

◀ حق العمل كاري (كميسيون) و يا

◀ عاملي و همچنين

◀ تصدي به هر نوع تاسيساتي كه براي انجام بعضي امور ايجاد

مي شود

◀ تسهيل معاملات ملكي يا

غيره

◀ از قبيل پيدا كردن خدمه يا

◀ تهيه و رسانيدن ملزومات و غيره.

◀ تاسيس و

(۴) هر قسم كارخانه مشروط بر اينكه براي رفع

◀ به كار انداختن

حوائج شخصي نباشد.

(۵) تصدي به عمليات حراجي.

(۶) تصدي به هر قسم نمايشگاههاي عمومي.

◀ صرافي و

(۷) هر قسم عمليات

◀ بانكي

(۸) معاملات برواتی اعم از اینکه بین
 ◀ تاجر یا
 ◀ غیر تاجر باشد.

(۹) عملیات بیمه

(۱۰)
 ◀ کشتی‌سازی و
 ◀ خرید و فروش کشتی و
 ◀ کشتیرانی
 ◀ داخلی یا
 ◀ خارجی و
 ◀ معاملات راجعه به آنها.

▣ **ماده ۳-** معاملات ذیل به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از

آنها تجارتي محسوب می‌شود:

(۱) کلیه معاملات بین
 ◀ تاجر و
 ◀ کسبه و
 ◀ صرافان و
 ◀ بانک‌ها.

(۲) کلیه معاملاتی که
 ◀ تاجر با
 ◀ غیر تاجر
برای حوائج تجارتي خود

می‌نماید.

(۳) کلیه معاملاتی که

- ◀ اجزاء یا
- ◀ خدمه یا
- ◀ شاگرد تاجر

برای امور تجاری ارباب

خود می‌نماید.

(۴) کلیه معاملات شرکت‌های تجاری.

▣ **ماده ۴-** معاملات غیرمنقول به هیچ وجه تجاری محسوب

نمی‌شود.

▣ **ماده ۵-** کلیه معاملات تجار تجاری محسوب است مگر اینکه

ثابت شود معامله مربوط به امور تجاری نیست.

باب دوم: دفاتر تجاری و دفتر ثبت تجاری

فصل اول: دفاتر تجاری

▣▣▣ **ماده ۶-** هر تاجری به استثناء **کسبه جزء** مکلف است دفاتر ذیل یا دفاتر دیگری را که وزارت عدلیه به موجب نظامنامه قائم مقام این

- ▣▣▣ ۱- دفتر روزنامه
 ▣▣▣ ۲- دفتر کل
 ▣▣▣ ۳- دفتر دارایی
 ▣▣▣ ۴- دفتر کپیه
- دفاتر قرار می‌دهد داشته باشد:

▣▣ **ماده ۷-** دفتر روزنامه دفتری است که تاجر باید **همه‌روزه**

- ▣▣▣ مطالبات و
 ▣▣▣ دیون و
 ▣▣▣ داد و ستد تجاری و
 ▣▣▣ معاملات راجع به اوراق تجاری از قبیل
 ▣▣▣ خرید و
 ▣▣▣ فروش و
 ▣▣▣ ظهرنویسی

و به‌طور کلی جمیع

◀ واردات و

◀ صادرات تجارتي خود را به هر اسم و رسمي که باشد و

◀ وجوهی را که برای مخارج شخصی خود برداشت می‌کند

در آن دفتر ثبت نماید.

□ **ماده ۸-** دفتر کل دفتری است که تاجر باید

◀ کلیه معاملات را

از دفتر روزنامه استخراج و انواع

◀ لااقل هفته‌ای یک مرتبه

مختلفه آن را تشخیص و جدا کرده هر نوعی را در صفحه مخصوصی

در آن دفتر به طور خلاصه ثبت کند.

◀ تاجر باید

صورت

◀ هر سال

□ **ماده ۹-** دفتر دارایی دفتری است که

◀ کلیه دارایی منقول و

به ریز ترتیب داده در

جامعی از

◀ غیر منقول و

◀ دیون و

◀ مطالبات سال گذشته خود را

آن دفتر ثبت
و امضاء

نماید و این کار باید تا پانزدهم فروردین

سال بعد انجام پذیرد.

□ **ماده ۱۰-** دفتر کپییه دفتری است که تاجر باید کلیه

مراسلات و
مخابرات و
صورت حساب‌های صادره خود را

در آن به ترتیب تاریخ ثبت

نماید.

تبصره- تاجر باید کلیه مراسلات و مخابرات و صورت حساب‌های
وارد را نیز **به ترتیب تاریخ ورود** مرتب نموده و در لفاف
مخصوصی ضبط کند.

□ **ماده ۱۱-** دفاتر مذکور در ماده ۶ به استثنای دفتر کپییه قبل

از آنکه در آن چیزی نوشته شده باشد به توسط نماینده اداره ثبت
(که مطابق نظامنامه وزارت عدلیه معین می‌شود) امضاء خواهد شد.
برای دفتر کپییه امضای مزبور لازم نیست ولی باید اوراق آن دارای
نمره ترتیبی باشد. در موقع تجدید سالیانه هر دفتر، مقررات این
ماده رعایت خواهد شد. حق امضاء از قرار هر صد صفحه یا کسور
آن دو ریال و به علاوه مشمول ماده ۱۳۵ قانون ثبت اسناد است.

ماده ۱۲- دفتری که برای امضاء به متصدی امضاء تسلیم می‌شود باید دارای نمره‌ترتیبی و قیطان کشیده باشد و متصدی امضاء مکلف است صفحات دفتر را شمرده در صفحه اول و آخر هر دفتر مجموع عدد صفحات آن را با تصریح به اسم و رسم صاحب دفتر نوشته با قید تاریخ امضاء و دوطرف قیطان را با مهر سربی که وزات عدلیه برای این مقصود تهیه می‌نماید منگنه کند. لازم است کلیه اعداد حتی تاریخ با تمام حروف نوشته شود.

ماده ۱۳- کلیه معاملات و صادرات و واردات در دفاتر مذکوره فوق باید به ترتیب تاریخ در صفحات مخصوصه نوشته شود.

تراشیدن و حک کردن و همچنین جای سفید گذاشتن بیش از آنچه که در دفترنویسی معمول است و در حاشیه و یا بین سطور نوشتن

ممنوع است و تاجر باید تمام آن دفاتر را

◀ از ختم هر سالی

◀ لافل تا ۱۰ سال نگاه دارد.

ماده ۱۴- دفاتر مذکوره در ماده ۶ و سایر دفاتری که تجار برای

امور تجارتی خود به کار می‌برند در صورتی که مطابق مقررات

این قانون مرتب شده باشد ◀ بین تجار
 ◀ در امور تجارتی سندیت

خواهد داشت و غیر این صورت فقط بر علیه صاحب آن معتبر
 خواهد بود.

ماده ۱۵- تخلف از ماده ۶ و ماده ۱۱ مستلزم ده میلیون

(۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا شصت میلیون (۶۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال^۱ جزای

نقدی است. این مجازات را محکمه حقوق رأساً و بدون تقاضای

مدعی‌العموم می‌تواند حکم بدهد و اجرای آن مانع اجرای مقررات

راجع به تاجر ورشکسته که دفتر مرتب ندارد نخواهد بود.

فصل دهم: دفتر ثبت تجاری

▣ **ماده ۱۶-** در نقاطی که وزارت عدلیه مقتضی دانسته و دفتر

ثبت تجاری

◀ کلیه اشخاصی که در آن نقاط به شغل

◀ ایرانی و

◀ خارجی

◀ تجارت اشتغال دارند اعم از

◀ به استثناء کسبه جزء

تأسیس کند

باید در مدت مقرر اسم خود را در دفتر ثبت تجاری به ثبت برسانند و الاّ به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا شصت میلیون (۶۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال^۱ محکوم خواهند شد.

▣ **ماده ۱۷-** مقررات مربوط به دفتر ثبت تجاری را وزارت عدلیه

با تصریح به موضوعاتی که باید به ثبت برسد به موجب نظامنامه معین خواهد کرد.

▣ **ماده ۱۸-** **شش ماه** پس از الزامی شدن ثبت تجاری هر تاجر

◀ اسناد و

◀ صورت حسابها و

◀ نشریات خطی یا چاپی خود

که مکلف به ثبت است باید در کلیه

در ایران تصریح نماید که در تحت چه نمره به ثبت رسیده و الا علاوه بر مجازات مقرر در فوق به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا شصت میلیون (۶۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال^۱ محکوم می‌شود.

ماده ۱۹- کسبه جزء مذکور در این فصل و فصل اول مطابق مقررات نظامنامه وزارت عدلیه تشخیص می‌شوند.

باب سوم: شرکتهای تجاری

فصل اول: در اقسام مختلفه شرکتهای و قواعد راجعه به آنها

ماده ۲۰- شرکتهای تجاری بر هفت قسم است:

۱. شرکت سهامی
۲. شرکت با مسئولیت محدود
۳. شرکت تضامنی
۴. شرکت مختلط غیرسهامی
۵. شرکت مختلط سهامی
۶. شرکت نسبی
۷. شرکت تعاونی تولید و مصرف

قانون اصلاحی قسمتی از قانون تجارت، مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، مندرج در روزنامه‌ی رسمی شماره‌ی ۷۰۳۸-۱۳۴۸/۰۱/۱۲، در سیمصد ماده و ۲۸ تبصره، حاکم بر شرکت‌های سهامی عام و خاص، جانشین مواد ۲۱ لغایت ۹۳ مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳ شده است.

چون بر اساس ماده‌ی ۲۹۹ قانون اصلاحی مذکور: «آن قسمت از مقررات قانون تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱ مربوط به شرکت‌های سهامی که ناظر بر سایر انواع شرکت‌های تجارتي می‌باشد نسبت به آن شرکت‌ها به قوت خود باقی است.»، لذا مواد ۲۱ لغایت ۹۳ نیز بعد از ماده ۶۰۰ آمده است.

مواد ۱ الی ۳۰۰ قسمتی از قانون تجارت

مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

مبحث اول: شرکتهای سهامی

بخش اول: تعریف و تشکیل شرکت سهامی

▣▣▣ **ماده ۱-** شرکت سهامی شرکتی است که:

- ◀ سرمایه آن به سهام تقسیم شده و
- ◀ مسئولیت صاحبان سهام، محدود
- به مبلغ اسمی سهام آنها است.

▣▣▣ **ماده ۲-** شرکت سهامی

- ◀ شرکت بازرگانی محسوب می‌شود، ولو اینکه
- ◀ موضوع عملیات آن امور بازرگانی نباشد.

▣▣▣ **ماده ۳-** در شرکت سهامی تعداد شرکاء نباید از سه نفر کمتر باشد.

▣▣▣ **ماده ۴-** شرکت سهامی به دو نوع تقسیم می‌شود:

نوع اول- شرکت‌هایی که **مؤسسين** آنها قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می‌کنند. این گونه شرکت‌ها، شرکت سهامی عام نامیده می‌شوند.

نوع دوم- شرکت‌هایی که تمام سرمایه آنها در موقع تأسیس منحصرأً توسط **مؤسسين** تأمین گردیده است. این گونه شرکت‌ها شرکت سهامی خاص نامیده می‌شوند.

تبصره-

- ◀ در شرکت‌های سهامی عام ⇐ عبارت «شرکت سهامی عام» و
- ◀ در شرکت‌های سهامی خاص ⇐ عبارت «شرکت سهامی خاص»

باید ◀ قبل از نام شرکت یا بعد از آن ◀ در کلیه ◀ بدون فاصله با نام شرکت

- ◀ اوراق و
  - ◀ اطلاعیه‌ها و
  - ◀ آگهی‌های شرکت
- به طور روشن و خوانا قید شود.

▣ ماده ۵- در موقع تأسیس

- ◀ سرمایه شرکت‌های سهامی عام ⇐ از پنج میلیون ریال و
- ◀ سرمایه شرکت‌های سهامی خاص ⇐ از یک میلیون ریال

نباید کمتر باشد.

در صورتی که سرمایه شرکت بعد از تأسیس به هر علت از حداقل مذکور در این ماده کمتر شود باید

◀ ظرف یکسال

◀ نسبت به افزایش سرمایه تا میزان حداقل مقرر اقدام به عمل آید

◀ یا شرکت به نوع دیگری از انواع شرکت‌های مذکور در قانون

تجارت تغییر شکل یابد

وگرنه هر ذی‌نفع می‌تواند انحلال آن را از دادگاه صلاحیت‌دار درخواست کند.

هرگاه قبل از صدور رأی قطعی موجب درخواست انحلال منتفی گردد دادگاه رسیدگی را موقوف خواهد نمود.

▣▣▣ **ماده ۶-** برای تأسیس شرکت‌های سهامی **عام مؤسسين** باید

◀ بیشتر درصد سرمایه شرکت را خود تعهد کرده و

◀ اقل سی و پنج درصد مبلغ تعهد شده را در حسابی به

نام «شرکت در شرف تأسیس» نزد یکی از بانک‌ها سپرده،

سپس اظهارنامه‌ای به ضمیمه طرح اساسنامه شرکت و طرح اعلامیه پذیرهنویسی سهام که به امضای کلیه مؤسسين رسیده باشد

- ◀ در تهران ↪ به اداره ثبت
  - ◀ شرکت‌ها و
  - ◀ در شهرستان‌ها ↪ به دایرة ثبت شرکت‌ها
- و در نقاطی که

دایرة ثبت شرکت‌ها وجود ندارد ↪ به اداره ثبت اسناد و املاک محل تسلیم و رسید دریافت کنند.

تبصره- هر گاه قسمتی از تعهد مؤسسين به صورت غیر نقد، باشد

- ◀ عین آن یا
  - ◀ مدارک مالکیت آن را
  - ◀ در همان بانکی که برای پرداخت مبلغ نقدی حساب باز
- باید شده است

تودیع و گواهی بانک را به ضمیمه اظهارنامه و ضامم آن ↪ به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم نمایند.

ماده ۷- اظهارنامه مذکور در ماده ۶ باید با قید تاریخ به امضاء **کلیه مؤسسين** رسیده و موضوعات زیر مخصوصاً در آن ذکر شده باشد:

- ۱- نام شرکت.
- ۲- هویت کامل و اقامتگاه مؤسسين.
- ۳- موضوع شرکت.
- ۴- مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیر نقد آن به تفکیک.

۵- تعداد سهام با نام و بی‌نام و مبلغ اسمی آن‌ها و در صورتی که سهام ممتاز نیز موردنظر باشد تعیین تعداد و خصوصیات و امتیازات این‌گونه سهام.

۶- میزان تعهد هر یک از مؤسسين و مبلغی که پرداخت کرده‌اند با تعیین شماره حساب و نام بانکی که وجوه پرداختی در آن واریز شده است. در مورد آورده غیرنقد تعیین اوصاف و مشخصات و ارزش آن به نحوی که بتوان از کم و کیف آورده غیرنقد اطلاع حاصل نمود.

۷- مرکز اصلی شرکت.

۸- مدت شرکت.

□ **ماده ۸-** طرح اساسنامه باید با قید تاریخ به امضاء مؤسسين

رسیده

و مشتمل بر مطالب زیر باشد:

۱- نام شرکت.

۲- موضوع شرکت به طور صریح و منجز.

۳- مدت شرکت.

۴- مرکز اصلی شرکت و محل شعب آن اگر تأسیس شعبه مورد نظر باشد.

۵- مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیرنقد آن به تفکیک.

۶- تعداد سهام بی‌نام و بانام و مبلغ اسمی آن‌ها و در صورتی که ایجاد سهام ممتاز موردنظر باشد تعیین تعداد و خصوصیات و

امتیازات این گونه سهام.

۷- تعیین مبلغ پرداخت شده هر سهم و نحوه مطالبه بقیه مبلغ اسمی هر سهم و مدتی که ظرف آن باید مطالبه شود که به هر حال از پنج سال متجاوز نخواهد بود.

۸- نحوه انتقال سهام با نام.

۹- طریقه تبدیل سهام با نام به سهام بی نام و بالعکس.

۱۰- در صورت پیش بینی امکان صدور اوراق قرضه، ذکر شرایط و ترتیب آن.

۱۱- شرایط و ترتیب افزایش و کاهش سرمایه شرکت.

۱۲- مواقع و ترتیب دعوت مجامع عمومی.

۱۳- مقررات راجع به حد نصاب لازم جهت تشکیل مجامع عمومی و ترتیب اداره آن‌ها.

۱۴- طریقه شور و اخذ رأی و اکثریت لازم برای معتبر بودن تصمیمات مجامع عمومی.

۱۵- تعداد مدیران و طرز انتخاب و مدت مأموریت آن‌ها و نحوه تعیین جانشین برای مدیرانی که فوت یا استعفا می کنند یا محجور یا معزول یا به جهات قانونی ممنوع می گردند.

۱۶- تعیین وظایف و حدود اختیارات مدیران.

۱۷- تعداد سهام تضمینی که مدیران باید به صندوق شرکت بسپارند.

۱۸- قید اینکه شرکت یک بازرس خواهد داشت یا بیشتر و نحوه انتخاب و مدت مأموریت بازرس.

- ۱۹- تعیین آغاز و پایان سال مالی شرکت و موعد تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان و تسلیم آن به بازرسان و به مجمع عمومی سالانه.
- ۲۰- نحوه انحلال اختیاری شرکت و ترتیب تصفیه امور آن.
- ۲۱- نحوه تغییر اساسنامه.

▣ **ماده ۹-** طرح اعلامیه پذیره‌نویسی مذکور در ماده ۶ باید مشتمل بر نکات زیر باشد:

- ۱- نام شرکت.
- ۲- موضوع شرکت و نوع فعالیت‌هایی که شرکت به منظور آن تشکیل می‌شود.
- ۳- مرکز اصلی شرکت و شعب آن در صورتی که تأسیس شعبه مورد نظر باشد.
- ۴- مدت شرکت.
- ۵- هویت کامل و اقامتگاه و شغل مؤسسين، در صورتی که تمام یا بعضی از مؤسسين در امور مربوطه به موضوع شرکت یا امور مشابه با آن سوابق یا اطلاعات یا تجاربی داشته باشند ذکر آن به اختصار.
- ۶- مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیر نقد آن به تفکیک و تعداد و نوع سهام در مورد سرمایه غیر نقد شرکت و تعیین مقدار و مشخصات و اوصاف و ارزش آن به نحوی که بتوان از کم و کیف سرمایه غیر نقد اطلاع حاصل نمود.
- ۷- در صورتی که مؤسسين مزایایی برای خود در نظر گرفته‌اند تعیین چگونگی و موجبات آن مزایا به تفصیل.

- ۸- تعیین مقداری از سرمایه که مؤسسين تعهد کرده و مبلغی که پرداخت کرده‌اند.
- ۹- ذکر هزینه‌هایی که مؤسسين تا آن موقع جهت تدارک مقدمات تشکیل شرکت و مطالعاتی که انجام گرفته است پرداخت کرده‌اند و برآورد هزینه‌های لازم تا شروع فعالیت‌های شرکت.
- ۱۰- در صورتی که انجام موضوع شرکت قانوناً مستلزم موافقت مراجع خاصی باشد ذکر مشخصات اجازه نامه یا موافقت اصولی آن مراجع.
- ۱۱- ذکر حداقل تعداد سهامی که هنگام پذیرهنویسی باید توسط پذیرهنویس تعهد شود و تعیین مبلغی از آن که باید مقارن پذیرهنویسی نقداً پرداخت گردد.
- ۱۲- ذکر شماره و مشخصات حساب بانکی که مبلغ نقدی سهام مورد تعهد باید به آن حساب پرداخت شود و تعیین مهلتی که طی آن اشخاص ذی‌علاقه می‌توانند برای پذیرهنویسی و پرداخت مبلغ نقدی به بانک مراجعه کنند.
- ۱۳- تصریح به اینکه اظهارنامه مؤسسين به انضمام طرح اساسنامه برای مراجعه علاقه‌مندان به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم شده است.
- ۱۴- ذکر نام روزنامه کثیرالانتشاری که هر گونه دعوت و اطلاعیه بعدی تا تشکیل مجمع عمومی مؤسس منحصرأ در آن منتشر خواهد شد.
- ۱۵- چگونگی تخصیص سهام به پذیرهنویسان.

ماده ۱۰- مرجع ثبت شرکت‌ها پس از

- ◀ مطالعه اظهارنامه و ضمایم آن و
- ◀ اجازه انتشار اعلامیه
- ◀ تطبیق مندرجات آن‌ها با قانون،

پذیره‌نویسی را صادر خواهد نمود.

ماده ۱۱- اعلامیه پذیره‌نویسی باید توسط مؤسسين

- ◀ در جراید آگهی گردیده
- ◀ و نیز در بانکی که تعهد سهام نزد آن صورت می‌گیرد

معرض دید علاقه‌مندان قرار داده شود.

ماده ۱۲- ظرف مهلتی که در اعلامیه پذیره‌نویسی معین شده

است علاقه‌مندان به بانک مراجعه و ورقه تعهد سهام را امضاء و مبلغی را که نقداً باید پرداخت شود تأدیه و رسید دریافت خواهند کرد.

ماده ۱۳- ورقه تعهد سهم باید مشتمل بر نکات زیر باشد:

- ۱- نام و موضوع و مرکز اصلی و مدت شرکت.
- ۲- سرمایه شرکت.
- ۳- شماره و تاریخ اجازه انتشار اعلامیه پذیره‌نویسی و مرجع صدور آن.
- ۴- تعداد سهامی که مورد تعهد واقع می‌شود و مبلغ اسمی آن و همچنین مبلغی که از آن بابت نقداً در موقع پذیره‌نویسی باید پرداخت شود.

۵- نام بانک و شماره حسابی که مبلغ لازم توسط پذیرهنویسان باید به آن حساب پرداخت شود.

۶- هویت و نشانی کامل پذیرهنویس.

۷- قید اینکه پذیره نویس متعهد است مبلغ پرداخت نشدهٔ سهام مورد تعهد را طبق مقررات **اساسنامه** شرکت پرداخت نماید.

▣ ماده ۱۴- ورقهٔ تعهد سهم

◀ در دو نسخه تنظیم و

◀ با قید تاریخ

◀ پذیرهنویس یا

◀ به امضاء

◀ قائم‌مقام قانونی او رسیده

◀ نسخهٔ اول نزد بانک نگاهداری و

◀ نسخهٔ دوم با قید رسید وجه و مهر و امضاء بانک به پذیرهنویس

تسليم می‌شود.

تبصره- در صورتی که ورقهٔ تعهد سهم را شخصی برای دیگری

◀ هویت و

◀ نشانی کامل و

◀ سمت امضاءکننده قید و

◀ مدرکِ سِمَتِ او اخذ و ضمیمه خواهد شد.

امضاء کند

ماده ۱۵- امضاء ورقه تعهد سهم به خودی خود مستلزم

- ◀ قبول اساسنامه شرکت و
- ◀ تصمیمات مجامع عمومی صاحبان سهام می‌باشد.

ماده ۱۶- پس از گذشتن مهلتی که برای پذیره‌نویسی معین

شده است و یا در صورتی که مدت تمدید شده باشد بعد از انقضای مدت تمدید شده

- ◀ مؤسسين حداکثر تا یک ماه به تعهدات پذیره‌نویسان رسیدگی و
- ◀ پس از احراز این که تمام سرمایه شرکت صحیحاً تعهد گردیده و
- ◀ اقلأسی و پنج درصد آن پرداخت شده است

هر یک از تعهدکنندگان را تعیین و اعلام و مجمع عمومی مؤسس را دعوت خواهند نمود.

ماده ۱۷-۱ - مجمع عمومی مؤسس با رعایت مقررات این قانون

تشکیل می‌شود و پس از رسیدگی و احراز

- ◀ پذیره‌نویسی کلیه سهام شرکت و
  - ◀ تأدیه مبالغ لازم و
  - ◀ شور درباره اساسنامه شرکت و تصویب آن،
- اولین مدیران

و بازرس یا بازرسان شرکت را انتخاب می‌کند. مدیران و بازرسان شرکت باید کتباً قبول سمت نمایند. قبول سمت به خودی خود دلیل بر این است که مدیر و بازرس با علم به تکالیف و مسئولیتهای سمت خود عهده‌دار آن گردیده‌اند ← از این تاریخ شرکت تشکیل شده محسوب می‌شود.

تبصره- هر گونه دعوت و اطلاعیه برای صاحبان سهام تا تشکیل مجمع عمومی سالانه باید در دو روزنامه کثیرالانتشار منتشر شود.

- ◀ یکی از این دو روزنامه به وسیله مجمع عمومی مؤسس و
- ◀ روزنامه دیگر از طرف وزارت اطلاعات و جهانگردی

تعیین می‌شود.

ماده ۱۸- □

- ◀ اساسنامه‌ای که به تصویب مجمع عمومی مؤسس رسیده به
- ضمیمه
- ◀ صورت جلسه مجمع و
- ◀ اعلامیه قبولی مدیران و بازرسان

جهت ثبت شرکت به مرجع ثبت شرکتها تسلیم خواهد شد.

□ **ماده ۱۹-** در صورتی که شرکت تا شش ماه از تاریخ تسلیم اظهارنامه مذکور در ماده ۶ این قانون به **ثبت نرسیده باشد** به

درخواست هر یک از مؤسسين يا پذيرهنويسان مرجع ثبت شرکت‌ها

که اظهارنامه به آن تسليم شده است

 گواهينامه‌ای حاکی از عدم ثبت شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تأديه وجوه در آن به عمل آمده است

ارسال می‌دارد تا مؤسسين و پذيرهنويسان به بانک مراجعه و

 تعهدنامه و وجوه پرداختی خود را مسترد دارند. در این صورت هرگونه

هزینه‌ای که برای تأسیس شرکت پرداخت یا تعهد شده باشد به عهده‌ی **مؤسسين** خواهد بود.

ماده ۲۰- برای تأسیس و ثبت شرکت‌های سهامی خاص فقط تسليم اظهارنامه به ضمیمه مدارک زیر به مرجع ثبت شرکت‌ها کافی خواهد بود:

۱- اساسنامه شرکت که باید به امضاء کلیه سهامداران رسیده باشد.

۲ - اظهارنامه مشعر بر تعهد کلیه سهام و گواهینامه بانکی حاکی از تأدیه قسمت نقدی آن که نباید کمتر از سی و پنج درصد کل سهام باشد.

اظهارنامه مذکور باید به امضای کلیه سهامداران رسیده باشد. هرگاه تمام یا قسمتی از سرمایه به صورت غیر نقد باشد باید تمام آن تأدیه گردیده و صورت تقویم آن به تفکیک در اظهارنامه منعکس شده باشد و در صورتی که سهام ممتازه وجود داشته باشد باید شرح امتیازات و موجبات آن در اظهارنامه منعکس شده باشد. ۳ - انتخاب اولین مدیران و بازرسی یا بازرسان شرکت که باید در صورتجلسه‌ای قید و به امضای کلیه سهامداران رسیده باشد.

۴ - قبول سمت مدیریت و بازرسی با رعایت قسمت اخیر ماده ۱۷. ۵ - ذکر نام روزنامه کثیرالانتشاری که هر گونه آگهی راجع به شرکت تا تشکیل اولین مجمع عمومی عادی در آن منتشر خواهد شد. **تبصره** - سایر قیود و شرایطی که در این قانون برای تشکیل و ثبت شرکت‌های سهامی عام مقرر است در مورد شرکت‌های سهامی خاص لازم‌الرعايه نخواهد بود.

▣ **ماده ۲۱** - شرکت‌های سهامی خاص نمی‌توانند سهام خود را

◀ برای پذیره‌نویسی یا

◀ فروش در بورس اوراق بهادار یا عرضه نمایند و یا

◀ توسط بانک‌ها

به انتشار آگهی و اطلاعیه و یا هر نوع اقدام تبلیغاتی برای فروش سهام خود مبادرت کنند مگر این که از مقررات مربوط به شرکت‌های سهامی عام به نحوی که در این قانون مذکور است تبعیت نمایند.

▣▣ **ماده ۲۲-** استفاده از وجوه تأدیه شده به نام شرکت‌های سهامی در شرف تأسیس ممکن نیست مگر

- ◀ پس از به ثبت رسیدن شرکت
- ◀ و یا در مورد مذکور در ماده ۱۹.

▣▣ **ماده ۲۳-** مؤسسين شرکت نسبت به کلیه اعمال و اقداماتی که

- ◀ تأسیس به منظور
- ◀ و به ثبت رسانیدن شرکت انجام می‌دهند

مسئولیت تضامنی دارند.

بخش دوم: سهام

▣ **ماده ۲۴-** سهم ← قسمتی است از سرمایه شرکت سهامی که

- ◀ میزان مشارکت و مشخص
  - ◀ تعهدات و
  - ◀ منافع صاحب آن
- در شرکت سهامی می‌باشد.

ورقه سهم، ← سند قابل معامله‌ای است که نماینده تعداد سهامی است که صاحب آن در شرکت سهامی دارد.

تبصره ۱- سهم ممکن است
 ◀ با نام و یا
 ▶ بی نام باشد.

تبصره ۲- در صورتی که برای بعضی از سهام شرکت با رعایت مقررات این قانون مزایایی قائل شوند این گونه سهام **سهام ممتاز** نامیده می‌شود.

ماده ۲۵- اوراق سهام باید

◀ متحدالشکل و
 ▶ چاپی و
 ▶ دارای شماره ترتیب بوده و
 ▶ به امضای لااقل دو نفر که به موجب مقررات اساسنامه تعیین می‌شوند
 ▶ برسد.

ماده ۲۶- در ورقه سهم نکات زیر باید قید شود:

- ۱- نام شرکت و شماره ثبت آن در دفتر ثبت شرکت‌ها.
- ۲- مبلغ سرمایه ثبت شده و مقدار پرداخت شده آن.
- ۳- تعیین نوع سهم.
- ۴- مبلغ اسمی سهم و مقدار پرداخت شده آن به حروف و به اعداد.
- ۵- تعداد سهامی که هر ورقه نماینده آن است.

ماده ۲۷- تا زمانی که اوراق سهام صادر نشده است شرکت باید به صاحبان سهام گواهینامه موقت سهام بدهد که معرف

باشد. این گواهینامه در حکم سهام

◀ تعداد و

◀ نوع سهام و

◀ مبلغ پرداخت شده آن

است ولی در هر حال ظرف مدت یک سال پس از پرداخت تمامی مبلغ اسمی سهام باید ورقه سهام صادر و به صاحب سهام تسلیم و گواهینامه موقت سهام مسترد و ابطال گردد.

ماده ۲۸- تا وقتی که شرکت به ثبت نرسیده صدور

◀ ورقه سهام یا

ممنوع است.

◀ گواهینامه موقت سهام

در صورت تخلف امضاءکنندگان مسئول جبران خسارات اشخاص ثالث خواهند بود.

ماده ۲۹- در شرکت‌های سهامی عام مبلغ اسمی هر سهام نباید از ده هزار ریال بیشتر باشد.

ماده ۳۰- مادام که تمامی مبلغ اسمی هر سهام پرداخت نشده

◀ صدور ورقهٔ سهم بی‌نام یا
 ◀ گواهینامهٔ موقت بی‌نام
 ممنوع است.

به تعهد‌کنندهٔ اینگونه سهام

◀ گواهینامهٔ موقت با نام داده خواهد شد که
 ◀ نقل و انتقال آن تابع مقررات مربوط به نقل و انتقال سهام
 بانام است.

ماده ۳۱- در مورد صدور گواهینامه موقت سهم مواد ۲۵ و ۲۶ باید رعایت شود.

▣ **ماده ۳۲-** ◀ مبلغ اسمی سهام و همچنین
 ◀ قطعات سهام
 در صورت

تجزیه باید متساوی باشد.

▣ **ماده ۳۳-** مبلغ پرداخت‌نشدهٔ سهام هر شرکت سهامی باید
 ظرف مدت مقرر در **اساسنامه** مطالبه شود. در غیر این صورت
 هیئت‌مدیره شرکت باید